

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У КОНТЕКСТІ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

УДК: 159.922.8

Каламаж Руслана Володимирівна

Доктор психологічних наук, професор кафедри психології та педагогіки Національного університету «Острозька академія», м. Острог (Україна)

Ільницький Володимир Олегович

Аспірант Національного університету «Острозька академія», м. Острог (Україна)

Анотація. У статті здійснено теоретичний аналіз поняття політичної культури студентської молоді у вимірі компетентнісного підходу. Розглянуто питання про співвіднесення понять «політична культура» та «громадянська культура», а також таких якісних характеристик цих феноменів, як «політична компетентність» та «громадянська компетентність» у контексті різних напрямів їх наукового вивчення. Обговорюється питання про визначення таких ключових змінних для характеристики означених компетентностей, щодо яких сформувався певний консенсус між дослідниками: зацікавленість, поінформованість (знання), самоефективність (політична чи громадянська), мотивація, які пов'язані зі ставленням (до політичних чи громадянських інститутів) та участю (політичною чи громадянською). Зроблено висновок про доцільність використання когнітивного, ціннісного, мотиваційного, емоційно-оціночного, рефлексивного, поведінкового критеріїв для вивчення рівня політичної культури студентської молоді.

Ключові слова: політична культура, громадянська культура, громадянська компетентність, політична компетентність, політична свідомість.

Постановка проблеми. Політична культура не тільки віддзеркалює труднощі та суперечності сучасного періоду розвитку української держави, але й сама істотно впливає на хід соціально-економічних та політичних перетворень. Політична культура людини не є вродженою якістю, вона формується в процесі виховання, навчання, праці, спілкування в певному суспільстві з відповідними сформованими стереотипами, звичаями, традиціями тощо. Молодь, як відомо, є активною соціальною групою, до того ж надзвичайно чутливою до

якості суспільно-виховних процесів. Студентська молодь завжди перебуває в центрі суспільних інновацій і разом з тим часто стає об'єктом маніпулювання з боку різних політичних агентів та політтехнологій. Формування політичної культури студентської молоді на сучасному етапі відбувається на тлі значного кола проблем суспільства перехідного періоду, серед яких виокремимо насамперед відсутність у суспільстві чіткої системи виховної роботи, зокрема національно-патріотичного виховання, яке мало б активно сприяти політичній соціалізації молоді. До того ж поряд із традиційними ЗМІ значно зросла роль Інтернету, соцмереж, блогосфери та інших новітніх комунікативних явищ, які стали повноцінними і потужними чинниками політичного процесу, впливаючи і блискавично швидко формуючи суспільну та індивідуальну думку з приводу тих чи інших проблем, об'єктів, явищ, подій. За допомогою інтернет-технологій формується нове покоління громадян, які звикли самовиражатися та брати участь в обговоренні будь-яких проблем, безкомпромісно висловлювати власну точку зору.

У зв'язку з вищевикладеним, на нашу думку, потребує нового осмислення поняття політичної культури студентської молоді.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченням політичної культури займалися чимало вітчизняних і зарубіжних дослідників, а саме Г.Алмонд, С.Верба, Л.Дітмер, Т. Solhaug, В. Бебик, І. Вільчинська,

Є. Головаха, О. Клименко, О. Кокорська, В. Кокорський, М. Лендсел, М. Остапенко, А. Соловей, М. Требін та інші. Політична культура є складним і багатоаспектним явищем. Учені по-різному визначають його зміст та структуру. Насамперед вкажемо на два найбільш загальні аспекти, за якими відрізняються чисельні наукові дефініції політичної культури: «в широкому сенсі політичну культуру включають до духовної культури країни, яка пов'язана із суспільно-політичними інститутами та процесами, політичними традиціями, нормами політичної практики, ідеями, концепціями тощо. У вузькому сенсі політичну культуру розуміють тільки як систему політичного досвіду, знань, установок, поглядів, стереотипів, концепцій, зразків поведінки і функціонування політичних суб'єктів, а також форму політичної етики, поведінки, дій та вчинків людей» [3].

Психологічний підхід до дослідження політичної культури був запропонований американськими вченими (Г. Алмонд і С. Верба та ін.), основні методологічні засади якого, за виключенням окремих положень, залишаються актуальними і донині.

Однак відзначимо брак досліджень у ділянці психології, що присвячені формуванню політичної культури студентської молоді. Неможливо обійти увагою також зміни, які відбуваються на даному етапі в освітній ділянці суспільного розвитку, зокрема пов'язані із упровадженням компетентісного, студентоце-

нтричного підходу до формування фахівців у закладах вищої освіти, що неодмінно позначається на формуванні їх політичної та громадянської культури.

Метою цієї статті є здійснити теоретичний аналіз поняття політичної культури студентської молоді у контексті компетентнісного підходу. Відповідно нами будуть вирішуватися наступні **завдання**: здійснити співвіднесення понять «політична культура», «громадянська культура» та «політична компетентність» й «громадянська компетентність»; проаналізувати критерії та показники рівня політичної культури студентської молоді у контексті компетентнісного підходу.

Методи дослідження. З метою досягнення мети та вирішення завдань дослідження нами були використані теоретичні методи наукового пошуку: аналіз наукової політологічної, соціологічної, філософської, психолого-педагогічної літератури, порівняння, узагальнення, синтез для з'ясування змісту та семантичного поля поняття політичної культури, визначення спільних та відмінних рис окремих наукових напрямів та підходів до вивчення політичної та громадянської культури, політичної та громадянської компетентності. Використовується міждисциплінарний підхід до дослідження феномену політичної культури студентської молоді, а також основні положення компетентнісного підходу: компетентність як необхідна умова використання отриманих фахових знань та вмінь для вирішення певних проблем; вона

забезпечує реалізацію певної здатності майбутнього фахівця в ситуаціях реального життя; компетентність як динамічне утворення формується, розвивається та проявляється в процесі набуття досвіду; вона функціонує як сформована готовність розв'язувати проблемні завдання (О. В. Савченко).

Виклад основного матеріалу. Підхід, запропонований Г. Алмондом та С. Вербою відповідає розумінню політичної культури як сукупності орієнтацій індивідів щодо реальної політичної системи та власної політичної поведінки, що проявляються на трьох рівнях: когнітивному, емоційному, поведінковому. Когнітивна складова містить правдиві чи неправдиві знання про події, об'єкти та ідеї, загалом про політичну систему та її функціонування і характеризує інтерес до політики, політичну компетентність. Емоційний компонент виражає почуття щодо політичної системи та учасників політичного процесу, відчуття громадянської залученості, довіри до влади. Поведінковий компонент багато дослідників визначають як політичну активність. Окрім означених компонентів також вважаємо за доцільне окремо наголосити на ціннісному аспекті правової культури.

У сучасних визначеннях політичної культури, які частково відтворюють класичну дефініцію Г. Алмонда і С. Верби, політична культура переважно інтерпретується як утворення суб'єктивного порядку, тобто такого, що належить до сфери свідомості. З цього

приводу О. І. Кокорська, В. Ф. Кокорський вказують на такий дискусійний аспект, як пов'язаність політичної культури з політичною поведінкою. Автори зазначають, що «з одного боку, поведінка наочно засвідчує орієнтації населення стосовно політики. Однак, з другого боку, політичні орієнтації, зафіксовані під час опитувань, можуть не знаходити свого втілення в поведінці... Такі фактори, як соціальне оточення, особисті риси тощо модифікують вплив установок на поведінку» [11].

Нам імпонує думка І. Ю. Вільчинської, що політичну культуру не можна безпосередньо пов'язувати з політичною поведінкою, позаяк політична культура радше відображає активність суб'єктів політики, зумовлену характерними психологічними особливостями, які втілюються у політичній поведінці під дією зовнішніх чинників. Тому не завжди політичні прагнення реалізуються у конкретних політичних діях. Соціалізація у межах відповідного соціокультурного типу суспільства суттєво корегує і модифікує установки особистості на відповідну поведінку. Тому важливо враховувати ці питання при виборі змінних та аналізі результатів [2].

Певною мірою вищезначене знаходить відображення в дискусіях щодо розмежування понять «політична свідомість» та «політична культура», а також у методологічних підходах до виділення різних типів політичної культури.

У сучасній українській суспільно-

політичній думці виділяють такі напрями наукового вивчення феномену політичної культури:

1) *Соціологічний аналіз* сучасного стану політичної культури, де основна увага звертається на пізнавальні та практичні компоненти формування суспільної політичної свідомості та їх засвоєння на поведінковому рівні групами, особою [17]. Для прикладу, сучасний український учений Є. Головаха означає політичну культуру як «сукупність сталих форм політичної свідомості та поведінки, що визначають особливості функціонування суб'єктів політичного процесу у межах певної політичної системи» [4]. Під сталими формами політичної свідомості автор розуміє політичні орієнтації, установки, переконання на відміну від її стихійних, легко змінюваних форм.

У соціологічних дослідженнях політичної культури громадян України зазвичай аналізуються такі характеристики, як:

- інтерес до політики;
- рівень обізнаності громадян з конкретними правовими та політичними інститутами, найбільш значущими подіями політичного життя;
- ставлення до них та ставлення до держави та перспектив її розвитку у внутрішньо-політичному та міжнародному аспектах;
- політичні цінності та орієнтації (підтримка певного політичного напрямку та відповідних політичних організацій);
- рівень громадської та політичної уча-

сті;

- політична ефективність (оцінка суб'єктом своєї спроможності впливати на політичні події та рішення) [5; 14].

2) Підхід, що базується на *дослідженні взаємозв'язків і взаємодії ментальності та політичної культури* [17]. Для прикладу, такий підхід реалізований у дисертаційному дослідженні політичної культури сучасної студентської молоді М. А. Остапенко. Зокрема, автор розглядає досліджуваний феномен не тільки крізь призму реалій сучасної ситуації і практичних дій самої молоді, а також особливостей традицій і менталітету українського народу. Аналізуючи проблему національної самоідентифікації студентства, дослідниця робить висновок про те, що «в цьому середовищі найчастіше ідентифікація відбувається з поєднанням таких якостей, як емоційність, комунікабельність, толерантність, почуття власної гідності, миролюбність, високий рівень творчого мислення». Найменш сформованими є соціально-громадські якості, зокрема автор вказує на недостатню організованість та вузькоіндивідуалістичні орієнтації [13].

На вплив національного чинника у формуванні правової культури вказано у визначенні цього поняття, представленого в матеріалах загальнонаціонального соціологічного дослідження Центру Разумкова: «сукупність типових, відносно сталих знань, уявлень, настанов, переконань, цінностей, орієнтацій, зразків поведінки, символів, яка склалася внаслі-

док історичного досвіду попередніх генерацій національної (соціальної) спільноти, транслюється від покоління до покоління, але має істотний трансформаційний потенціал та виявляється в діяльності суб'єктів політичного процесу та у функціонуванні політичних інститутів» [14].

М. Лендвел, аналізуючи теоретико-методологічні засади дослідження локальної політичної культури, зазначає, що вчені в цілому досягають згоди в питанні, що політична культура в межах одного національного суспільства не буває однорідною, адже знання, емоції та оцінки політики зазвичай відрізняються у представників різних регіональних, етнічних груп [12].

3) Розуміння політичної культури як сфери *взаємодії політики, культури, моралі* [17]. Це дослідження, присвячені моделям та критеріям моральності в політиці, зокрема політичної еліти, політичних лідерів, представників різних політичних сил тощо.

4) Звертають увагу дослідження політичної культури, виконані в межах *символічного підходу*, де політична культура розглядається як сукупність дискурсів та символічних практик, за допомогою яких окремі особи та групи формують своє ставлення до влади та формулюють свої політичні вимоги (І. Вільчинська) [2].

Серед вітчизняних політологічних досліджень політичної культури останніх років відзначимо появу тих, які здійснені у вимірі

компетентнісного підходу. Це, зокрема, дисертаційне дослідження Р. Б. Аксельрод, присвячене вивченню компетентності як ціннісної складової політичної культури владної еліти України. При цьому політичну компетентність автор визначає як «інтегративне поняття, певну систему, яка складається із комплексу політичних знань й політичного досвіду, політичної діяльності суб'єкта, що дозволяє йому не лише давати оцінку політичним процесам, але й реалізувати їх в політичній практиці» [1].

Реалізація компетентнісного підходу до вивчення політичної культури студентської молоді безпосередньо пов'язана із застосуванням категорії *політичної соціалізації у сфері освіти*. Відомо, що «для кожного суспільства характерні свої специфічні канали та механізми політичної соціалізації, що забезпечують формальний і неформальний процес передачі традицій та залучення до домінуючої політичної культури» [13]. Однією з особливостей політичної соціалізації сучасної студентської молоді є помітно нижча роль закладів вищої освіти у цьому процесі порівняно з іншими агентами (ЗМІ, родина, друзі тощо). Ця проблема аналізується переважно у контексті стану політичної освіти в ЗВО, зокрема, вивчення політологічних дисциплін та політологічної освіти. Однак, на нашу думку, в інноваційному, інформаційному суспільстві, яке швидко розвивається та динамічно змінюється, доцільно говорити про співпадіння ключових навичок, які необхідні як ефективному працівнику-

ві, так і відповідальному громадянину: уміння критично оцінювати інформацію, ставити запитання, формувати власну думку, критично взаємодіяти як із традиційними, так і новими формами засобів масової інформації, співпрацювати з іншими людьми, ефективно спілкуватися в громадських або суспільних інтересах тощо. Тому ефективне формування громадянської компетентності в закладах вищої освіти є вагомим чинником успішної політичної соціалізації студентської молоді. Означена проблема не є унікальною для українського суспільства. Так, відомий політолог Р. Даль зазначає, що «проблема підвищення рівня громадянської компетентності існує не тільки в новоутворених демократіях, але й у тих країнах, де демократичні інститути існували протягом стількох років, що розвиток їх системи можна було б вважати завершеним. Але якщо ми дійсно зацікавлені в серйозному розвитку демократії, ми зобов'язані шукати шляхи реального підвищення компетентності громадян» [7].

Говорячи про проблеми формування політичної та громадянської культури студентської молоді, важливо зазначити, що громадянська компетентність визнається важливим результатом здобуття вищої освіти і оволодіння професією. Це інтегративне особистісне новоутворення майбутніх фахівців розглядається як невід'ємна складова їх професійної культури та професійної компетентності. У цьому зв'язку вкажемо на оновлену у 2018 році модель ключових компетентностей, яка є

рекомендацією 2018/0008 Європейського Парламенту та Ради (ЄС) – «Ключові компетентності для навчання впродовж життя» [10]. У цій моделі належне місце посідає *громадянська компетентність* (Civic competence) як здатність бути відповідальними громадянами та повною мірою брати участь у громадянському та громадському житті на основі розуміння соціальних, економічних і політичних понять та структур, а також глобальних змін і сталого розвитку.

Як бачимо семантичне поле поняття «політична культура» включає в себе низку інших близьких за змістом, однак не тотожних понять. Насамперед це поняття «громадянська культура». У питанні їх співвіднесення можемо означити два взаємопов'язані підходи. М. П. Требін цілком справедливо зазначає, що категорія «політична культура» не вичерпує всіх можливих культурних взаємовідносин у сучасному суспільстві, значна частина яких не може бути об'єктами власне політичної культури. У такому разі оптимальним автор вважає використання терміну «громадянська культура» (Г. Алмонд і С. Верба), яка поряд з політичною включає правову культуру, культуру державотворення тощо. Громадянська культура репрезентує відносини, які відображають головні суспільні цінності та інтереси, знання та форми участі громадян у суспільному житті. Відтак громадянська культура більш широке поняття порівняно з політичною культурою [18].

Інший підхід полягає в тому, що громадянську культуру розглядають як демократичну політичну культуру, позитивну політичну культуру тощо. Так, автори згаданого нами соціологічного дослідження політичної культури Центру Разумкова, враховуючи особливості політичної культури громадян України та її домінуючі типи, роблять висновок, що «головним завданням у цій сфері є поступове збільшення частки громадян – носіїв громадянської культури, які поєднують інтерес до політики з довірою до політичних інститутів і готові до компетентної політичної участі... Особливо важливим є підвищення цих показників серед молоді, для якої рівень політичного інтересу є нижчим, ніж для інших вікових груп» [14, С. 105]. У цьому випадку йдеться про виділення такого позитивного типу політичної культури, як громадянська культура, що характеризується позитивним сприйняттям політики та власної ролі в ній. Експерти використали методику типології, презентовану Т. Денком та Х. Крістенсенем. В її основі – концепція Г. Алмонда і С. Верби, відповідно до якої політична культура суспільства є розподілом орієнтацій між його членами щодо національної політичної системи, політичного та управлінського процесів, а також щодо себе як активного учасника громадського життя.

На відміну від підходу, що полягає у досить широкому трактуванні поняття «громадянська культура» (яке охоплює й елементи правової, політичної, моральної, профе-

сійної тощо культури) в іншому варіанті прослідковується підхід до розуміння громадянської культури як інтегральної особистісної якості, риси індивіда [8]. Громадянську культуру розглядають як сукупність духовних, моральних якостей, ціннісних орієнтацій та світоглядно-психологічних характеристик особистості. Складовими громадянської культури є громадянська освіченість, компетентність, активність, зрілість, досвід громадської діяльності [9].

До основних рис громадянської культури належать: переконаність громадян у тому, що вони повинні брати участь у політиці, їх віра у свою здатність впливати на уряд і достатня для цього компетентність; потенційна політична активність громадян; віра політичних еліт в силу і впливовість громадської думки та громадської участі; прихильне ставлення громадян до існуючої політичної системи (культура підтримки); панування відносин взаємної довіри та співробітництва між громадянами тощо [15].

Означені нами підходи відповідають розумінню родової категорії культури. Культура це – «сукупність практичних, матеріальних і духовних надбань суспільства, які відображають історично досягнутий рівень розвитку суспільства й людини і втілюються в результатах продуктивної діяльності», а також «під культурою розуміють рівень освіченості, вихованості людей, а також рівень оволодіння якоюсь галуззю знань або діяльності» (С. Гон-

чаренко) [6, С.182].

Підсумовуючи вищевикладене, резюмуємо, що застосування компетентнісного підходу до аналізу політичної культури студентської молоді експлікує низку проблем, зокрема:

- розмежування понять «громадянська компетентність» та «політична компетентність» які є невід'ємними характеристиками політичної культури студентської молоді;

- визначення ключових змінних для характеристики цих компетентностей;

- обговорення питання про логіку причинно-наслідкового зв'язку між набутими знаннями та навичками студентів та демократичним функціонуванням.

У вузькому сенсі громадянську компетентність визначають як сукупність властивостей індивіда, що соціалізований під впливом громадянського суспільства. Громадянська компетентність виступає у вигляді соціокультурних, ціннісно-ментальних, власне професійних, морально-етичних і інших знань, навичок та вмій, що мотивують індивідуальну і групову активність особистості [20; 19].

Поняття громадянської компетентності можна також розглядати як своєрідний «методологічний дах», що об'єднує категорії громадянськості як особистісної якості, громадянської й життєвої позиції, патріотизму, відповідальності, соціальної й громадянської зрілості тощо (О. Шестопалюк, В. Шахрай, Т. Шевчук та ін.) [19, 20, 21].

Порівнюючи поняття громадянської компетентності і політичної (громадянської) культури, Шахрай В. М. приходиться до висновку, що громадянська компетентність – це якісний рівень громадянської культури особистості, який характеризується наявністю знань про суспільні явища, сутність та тенденції суспільного розвитку, ефективними способами набуття таких знань та їх поповнення, ціннісною, моральною позицією індивіда, вміннями реалізовувати свої права та обов'язки в конкретних соціальних ситуаціях [19, С.128].

Відтак, можемо зробити висновок, що поняття громадянської компетентності є ширшим порівняно з політичною компетентністю, а також може розглядатися як якісна характеристика політичної та громадянської культури.

Р. Б. Аксельрод висловлює думку, що високий рівень «суб'єктивної політичної компетентності» є невід'ємною частиною політичної культури, що найбільше відповідає демократичній системі. Однак постає запитання: чи потрібно тоді розрізняти поняття «демократичної компетентності» та «політичної компетентності»? Це питання також пов'язане з дискусією, яка саме компетентність потрібна громадянам демократичних держав, адже розрізняють різні види демократії. Відтак, різні моделі демократії можуть вимагати дещо інших складових політичної компетентності.

Чи можливо тоді говорити про певні

інваріативні складові політичної компетентності? Однозначну відповідь на це запитання унеможлиблює те, що різні вчені по-різному використовують поняття політичної компетентності. Наприклад, у своїй статті норвезький автор *T. Solhaug* звертається до праць Роберта Вайсберга, який критично стверджує, що список політичних компетенцій постійно розширюється, що руйнує аналітичну цінність цього поняття [22]. Водночас автор, ґрунтуючись на аналізі низки інших праць (*Perrenoud, 1999; Weinert, 1999*), підкреслює складність вибору людських якостей, необхідних для суспільної та політичної участі: «Навіть якщо ми просто намагаємося розглянути мінімальний перелік якостей, ми повинні погодитися з Вайсбергом та іншими, що вибір ключових людських демократичних якостей є надто великим викликом» [там само].

Однак можна говорити про виділення деяких спільних для аналізованих нами видів компетентностей ключових змінних, щодо яких, на нашу думку, сформувався певний консенсус між дослідниками. Це *зацікавленість, поінформованість* (знання), *самоефективність* (політична чи громадянська), *мотивація*, які пов'язані зі ставленням (до політичних чи громадянських інститутів) та участю (політичною чи громадянською). Механізми взаємозв'язку між означеними ключовими змінними громадянської та політичної компетентностей зі ставленням та участю є окремою дискусійною проблемою.

Люди можуть діяти, незважаючи на недостатнє знання, і вони можуть не діяти, навіть якщо вони переконані в тому, що мають знання та громадянську свідомість. Оскільки політична поведінка не є простою функцією політичних установок, структурних чинників, а значною мірою визначається особливостями взаємодії інформації та когнітивних процесів особистості, що забезпечують її отримання та інтерпретацію й прийняття на цій основі певного рішення, очевидним є значення рефлексивної та метакогнітивної компетентності особистості. Остання дозволяє індивіду не стати заручником різних політичних технологій і не здійснювати акти псевдораціонального характеру.

Таким чином, на основі проведеного теоретико-методологічного аналізу можемо виділити наступні критерії для вивчення рівня політичної культури студентської молоді: когнітивний, ціннісний, мотиваційний, емоційно-оціночний, рефлексивний, поведінковий.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На основі викладеного матеріалу можемо стверджувати, що семантичне поле поняття політична культура включає низку близьких за змістом, але не тотожних понять. Насамперед це поняття громадянської культури, що у широкому розумінні охоплює й елементи правової, політичної, моральної, професійної культури, а у вузькому розумінні означає інтегральну особистісну якість, або сукупність властивостей індивіда, що соціалізова-

ний під впливом громадянського суспільства.

Також ми можемо визначити, що поняття громадянської компетентності є семантично ширшим поняттям порівняно з політичною компетентністю. Громадянська компетентність може розглядатися і як якісна характеристика громадянської і політичної культур.

Політична та громадянська компетентності належать до компетентностей «вищого» рівня, що обумовлює високі вимоги до її носіїв. Вони можуть формуватися за певних умов, а саме, наявності відповідного комплексу знань (поінформованості), зацікавленості, навичок, а також відповідної мотивації. Тому перспективами подальших досліджень стануть метакогнітивні чинники формування політичної культури студентської молоді.

Перелік використаних джерел:

1. Аксельрод Р. Б. Компетентність як ціннісна складова політичної культури владної еліти України: автореф. дис. ...канд.політ.наук: спец.23.00.03 [Електронний ресурс] / Р. Б. Аксельрод. – 2015. – 21 с. – Режим доступу: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/10161>
2. Вільчинська І. Ю. Політична культура як ціннісно-нормативна основа політичної мотивації / І. Вільчинська // Політологічний вісник: зб. наук. пр. – К.: ІНТАС, 2009. – (Вип. 41). – 279-289 с.
3. Владимиров М. В. Громадянська політична культура / М. В. Владимиров // Теорія та практика державного управління. – 2011. – Вип. 4. – 149-155 с.
4. Головаха Е. И. Политическая культура населения Украины / Е.И. Головаха. – К., 1993.
5. Головаха Е. И. Суспільство, що трансформується. Досвід соціологічного моніторингу в Україні /

- Є.І.Головаха. – К., 1997. – 96 с.
6. *Гончаренко С.* Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
7. *Даль Р.* Проблемы гражданской компетентности [Електронний ресурс] / Р.Даль. – Режим доступу: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/dal/pr_gra.php???
8. *Дерев'янка Н., Костів В.* Формування громадянської культури особистості школяра: навч.- метод. посіб. / Н. Дерев'янка, В. Костів. – К.: ТОВ «Праймдрук», 2011. – 352 с.
9. *Жеребятнікова І. В.* Громадянська культура як аксіоматична складова розвитку динамічної політичної системи / І. В. Жеребятнікова // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – № 2 (29). – 2016. – 270--273 с.
10. *Ключові компетентності для навчання впродовж життя 2018* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dystosvita.blogspot.pe/2018/01/2018.html>
11. *Кокорська О. І., Кокорський В.Ф.* Політична культура: теоретико-методологічні проблеми [Електронний ресурс] / О. І. Кокорська, В. Ф. Кокорський. – Режим доступу: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/9035/Kokors%27ka_Politychna_kul%27tura_teoretyko.pdf
12. *Лендъел М.* Теоретико-методологічні засади аналізу локальної політичної культури / М. Лендъел // Політичний менеджмент. – № 5. – 2008. – С.11-24
13. *Остапенко М. А.* Політична культура сучасної студентської молоді в Україні (на прикладі вузів м.Києва) : автореф. дис. ...канд.політ.наук: спец.23.00.03 [Електронний ресурс] / М. А. Остапенко. – 2000. – Режим доступу: www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?
14. *Політична культура та парламентаризм в Україні: сучасний стан та основні проблеми: інформаційно-аналітичні матеріали до фахової дискусії 14 грудня 2017 р.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://razumkov.org.ua/uploads/socio/2017_Politychna_kultura.pdf.
15. *Радченко О. В.* Ціннісна система суспільства як механізм демократичного державотворення : монографія / О. Радченко. – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2009. – 380 с.
16. *Савченко О. В.* Рефлексивна компетентність особистості: Монографія //О.В.Савченко. – Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2016. – 596 с.
17. *Соловей А. М.* Політична культура сучасного українського суспільства (теоретико-методологічні виміри та суспільна практика) / А.М. Савченко // Панорама політологічних студій. – 2012 (Вип. 9). – 26-32 с.
18. *Требін М. П.* Феномен політичної культури в політико-правовому житті суспільства / М.П.Требін // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. – № 2 (12). – 2012. – 151-164 с.
19. *Шахрай В.* Громадянська компетентність особистості як проблема сучасного суспільства [Електронний ресурс] / В. Шахрай. – Режим доступу: <http://www.ukr-socium.org.ua/Arhiv/Stati/2.2008/Pages%20from%20123-134.pdf>
20. *Шевчук Т. Є.* Формування громадянської компетентності у майбутніх фахівців механічної інженерії: теоретичний аспект [Електронний ресурс] / Т.Є.Шевчук. – режим доступу: http://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/shevchuk_t_e_development_of_civic_competencies_of_future_professionals_in_mechanical_engineering_theoretical_aspect.pdf
21. *Шестопалюк О. В.* Педагогічні умови розвитку громадянської компетентності майбутніх учителів [Електронний ресурс] / О. В. Шестопалюк. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_pp_2012_38_68
22. *Solhaug T.* Knowledge and Self-Efficacy as Predictors of Political Participation and Civic Attitudes: With Relevance for Educational Practice [Електронний ресурс]. – Режим доступу: journals.sagepub.com/doi/abs/10.2304/pfie.2006.4.3.265

References (Transliteration):

1. *Akselrod R. B.* Kompetentnist yak tsinnisna skladova politychnoi kultury vladnoi elity Ukrainy: avtoref. dys. ... kand.polit.nauk: spets.23.00.03 [Elektronnyi resurs] / R. B. Akselrod. – 2015. – 21 s. – Rezhym dostupu: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/10161>
2. *Vilchynska I. Yu.* Politychna kultura yak tsinnisno-normatyvna osnova politychnoi motyvatsii / I. Vilchynska // *Politolohichni visnyk: zb. nauk. pr.* – K.: INTAS, 2009. – (Vyp. 41). – 279-289 s.
3. *Vladymyrov M. V.* Hromadianska politychna kultura / M. V. Vladymyrov // *Teoria ta praktyka derzhavnogo upravlinnia.* – 2011. – Vyp. 4. – 149-155 s.
4. *Holovakha E. I.* Suspilstvo, shcho transformuietsia. Dosvid sotsiologichnogo monitorynhu v Ukraini / E.I.Holovakha. – K., 1997. – 96 s.
5. *Golovaha E. I.* Suspilstvo, scho transformuetsya. Dosvid sotsiologichnogo monitoringu v Ukrayini / E. I. Golovaha. – K., 1997. – 96 s.
6. *Honcharenko S.* Ukrainskyi pedahohichni slovnyk / S. Honcharenko. – K.: Lybid, 1997. – 376 s.
7. *Dal R.* Problemy hrazhdanskoï kompetentnosti [Elektronnyi resurs] / R.Dal.–Rezhym dostupu: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/dal/pr_gra.php???
8. *Derevianko N., Kostiv V.* Formuvannia hromadianskoï kultury osobystosti shkoliara: navch. - metod. posib. / N. Derevianko, V. Kostiv. – K.: TOV «Praidruk», 2011. – 352 s.
9. *Zherebiatnikova I. V.* Hromadianska kultura yak aksiomatychna skladova rozvytku dynamichnoi politychnoi systemy / I. V. Zherebiatnikova // *Visnyk Natsionalnogo universytetu «Iurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho».* – № 2 (29). – 2016. – 270-273 s.
10. *Kliuchovi kompetentnosti dlia navchannia vprodovzh zhyttia 2018* [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://dystosvita.blogspot.pe/2018/01/2018.html>
11. *Kokorska O. I., Kokorskyi B.F.* Politychna kultura: teoretyko-metodolohichni problemy [Elektronnyi resurs] / O. I. Kokorska, B. F. Kokorskyi. – Rezhym dostupu: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/9035/Kokors%27ka_Politychna_kul%27tura_teoretyko.pdf
12. *Lendiel M.* Teoretyko-metodolohichni zasady analizu lokalnoi politychnoi kultury / M. Lendiel // *Politychni menedzhment.* – № 5. – 2008. – S.11-24
13. *Ostapenko M. A.* Politychna kultura suchasnoi studentskoï molodi v Ukraini (na prykladi vuziv m.Kyieva): avtoref. dys. ...kand.polit.nauk: spets.23.00.03 [Elektronnyi resurs] / M. A. Ostapenko. – 2000. – Rezhym dostupu: www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?
14. *Politychna kultura ta parlamentaryzm v Ukraini: suchasnyi stan ta osnovni problemy: informatsiino-analitychni materialy do fakhovoi dyskusii 14 hrudnia 2017 r.* [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://razumkov.org.ua/uploads/socio/2017_Politychna_kultura.pdf
15. *Radchenko O. V.* Tsinnisna systema suspilstva yak mekhanizm demokratychnogo derzhavotvorennia : monohrafiia / O. Radchenko. – Kh. : Vyd-vo KharRI NADU «Mahistr», 2009. – 380 s.
16. *Savchenko O. V.* Refleksyvna kompetentnist osobystosti: Monohrafiia //O.V.Savchenko. – Kherson: PP Vyshemyrskyi V.S., 2016. – 596 s.
17. *Solovei A. M.* Politychna kultura suchasnoho ukrainskoho suspilstva (teoretyko-metodolohichni vymiry ta suspilna praktyka) / A.M. Savchenko // *Panorama politolohichnykh studii.* – 2012 (Vyp. 9). – 26-32 s.
18. *Trebin M. P.* Fenomen politychnoi kultury v politykopravovomu zhytti suspilstva / M.P.Trebin // *Visnyk Natsionalnoi yurydychnoi akademii Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho.* – № 2 (12). – 2012. – 151-164 s.
19. *Shakhray V.* Hromadianska kompetentnist osobystosti yak problema suchasnoho suspilstva [Elektronnyi resurs] / V. Shakhray. – Rezhym dostupu: <http://www.ukr-socium.org.ua/Arhiv/Stati/2.2008/Pages%20from%20123-134.pdf>
20. *Shevchuk T. Ie.* Formuvannia hromadianskoï kompetentnosti u maibutnikh fakhivtsiv mekhanichnoi inzhenerii: teoretychni aspekt [Elektronnyi resurs] /

T.Ie.Shevchuk. – rezhym dostupu: http://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/shevchuk_t_e_development_of_civic_competencies_of_future_professionals_in_mechanical_engineering_theoretical_aspect.pdf

21. *Shestopaliuk O. V.* Pedagogichni umovy rozvytku hromadianskoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv [Elektronnyi resurs] / O. V. Shestopaliuk. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_pp_2012_38_68.

22. *Solhaug T.* Knowledge and Self-Efficacy as Predictors of Political Participation and Civic Attitudes: With Relevance for Educational Practice [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: journals.sagepub.com/doi/abs/10.2304/pfie.2006.4.3.265.

Kalamazh Ruslana

Doctor of Psychology, Professor, Department of Psychology and Pedagogics, National University of Ostroh Academy, Ostroh (Ukraine)

Ilnytskyi Volodymyr

PhD student, National University of Ostroh Academy, Ostroh (Ukraine)

POLITICAL CULTURE OF STUDENT YOUTH IN THE CONTEXT OF A COMPETENT APPROACH

ABSTRACT

The article deals with a theoretical analysis of the concept of political culture of student youth based on a competence approach. It has been noted that modern changes, which are connected with the introduction of competent, student-centered approach to the formation of specialists in higher education institutions, certainly have an effect on the formation of student's political and civic culture.

The question of correlation between the

concepts of “political culture” and “civil culture” has been discussed and the qualitative characteristics of these phenomena as “political competence” and “civil competence” in the context of different directions of their scientific study have been outlined as following: sociological analysis of the current state of political culture; an approach based on the study of the interconnections and interaction of mentality and political culture; understanding of political culture as a sphere of interaction between politics, culture and morals; a symbolic approach; a competent approach. The implementation of the latter to the study of the political culture of student youth is directly related to the application of the category of political socialization in the field of education. It is indicated that in a dynamic innovation and information society it is advisable to talk about a combination of the key skills that are needed both for an effective employee and a responsible citizen. Therefore, effective formation of civic competence in institutions of higher education is a significant factor in the successful political socialization of student youth.

A number of problems have been identified that explicate the use of a competent approach to the analysis of the student's political culture: the distinction between the concepts of “civil competence” and “political competence”, which are integral characteristics of the political culture of student youth; definition of key variables for the characterization of these competencies; discussion of the logic of the causal link be-

tween acquired knowledge and student skills and democratic functioning.

The question of identifying key variables for the characterization of the identified competencies has been considered. A certain consensus has emerged between researchers regarding mentioned variables such as: *interest*, *awareness* (knowledge), *self-efficacy* (political or civic), *motivation* related to attitudes (to political or civic institutions), and *participation* (political or civic). The conclusion has been drawn on the expediency of using cognitive, value, motivational, emotional and evaluative, reflexive, behavioral criteria for studying the level of political culture of student youth.

Key words: political culture, civil culture, civic competence, political competence, political consciousness.

Каламаж Руслана Владимировна

Доктор психологических наук, профессор кафедры психологии и педагогики Национального университета «Острожская академия», г. Острог (Украина)

Ильницький Владимир Олегович

Аспирант Национального университета «Острожская академия», г. Острог (Украина)

**ПОЛИТИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА
СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ В
КОНТЕКСТЕ КОМПЕТЕНТНОСТНОГО
ПОДХОДА**

Аннотация. В статье произведен теоретический анализ понятия политической

культуры студенческой молодежи в измерении компетентностного подхода. Рассмотрен вопрос о соотношении понятий «политическая культура» и «гражданская культура», а также таких качественных характеристик этих феноменов, как «политическая компетентность» и «гражданская компетентность» в контексте разных направлений их научного исследования. Обсуждается вопрос об определении таких ключевых переменных для характеристики указанных компетентностей, по отношению к которым сформировался определенный консенсус между исследователями: заинтересованность, поинформированность (знания), самоэффективность (политическая или гражданская), мотивация, которые связаны с отношением (к политическим или гражданским институтам), и участием (политическим или гражданским). Сделан вывод о целесообразности использования когнитивного, ценностного, мотивационного, эмоционально-оценочного, рефлексивного, поведенческого критериев для изучения уровня политической культуры студенческой молодежи.

Ключевые слова: политическая культура, гражданская культура, гражданская компетентность, политическая компетентность, политическое сознание.

Дата отримання статті: 11.03.2018

Дата рекомендації до друку: 26.03.2018

© Каламаж Р. В., Ильницький В. О.